

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ความดีที่ต้องฝึก

จงพยายามตัดแปลงนิสัยของตน ซึ่งเคยหมักหมมอยู่ตั้งแต่คราวเป็นฆราวาส ด้วยสิ่งไม่ดีไม่งามทั้งหลาย ให้เป็นของดีขึ้นมาทางกายทางวาจาทางใจ การตัดแปลงสิ่งใดไม่เหมือนการตัดแปลงมนุษย์ คือตัวของเราแต่ละรายๆ ด้วยความถูกต้องดีงาม คือ อรรถธรรมนี้เลย เพราะคุณค่าของมนุษย์ซึ่งตัดแปลงให้เต็มภูมิหรือพอดูได้สมภูมิ มนุษย์นั้น สูงมากกว่าทุกสิ่งทุกอย่างตลอดสัตว์ทั้งหลาย สิ่งไม่มีวิญญาณเขาก็ตัดแปลงเอามาใช้เป็นประโยชน์ เช่น ปลุกบ้านปลุกเรือนทำภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ไม่มีประมาณ เกิดขึ้นจากการตัดแปลงเอาตามความต้องการที่เห็นว่าดี นอกจากนั้นยังต้องเกี่ยวกับช่างผู้มีความฉลาดในงานนั้นๆ อีกด้วย

หลักความถูกต้องดีงามทั้งหลาย ที่จะนำมาเป็นประโยชน์สำหรับมนุษย์เรานั้นมีมาก แต่สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดตลอดถึงสัตว์ดิรัจฉานประเภทต่างๆ คุณค่าไม่มีมากเหมือนมนุษย์ เมื่อตัดแปลงดีแล้วคุณค่าของมนุษย์เยี่ยมกว่าคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่ตัดแปลงแล้ว และหลักวิชาธรรมที่จะนำมาตัดแปลงมนุษย์ให้มีคุณค่าสมภูมิของมนุษย์ และให้มีคุณค่าเยี่ยมยิ่งกว่ามนุษย์สามัญธรรมดา ที่ว่าดีงามด้วยศีลด้วยธรรมนี้ขึ้นไปอีกนั้น ไม่มีในที่ไหนและไม่มีผู้ใดจะสามารถรู้และนำมาแนะนำได้เลย มีพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นในขั้นเริ่มแรก ที่ตั้งรากตั้งฐานศาสนธรรมลงในแดนมนุษย์ ต่อจากนั้นก็ยังมีพระสาวกที่ได้สดับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติจนเกิดผลเป็นที่พอใจขึ้นมาเต็มภูมิของสาวก แล้วนำมาชี้แจงแนะนำสั่งสอนประชาชนพระเถระให้ได้เข้าอกเข้าใจเป็นลำดับ จนศาสนธรรมแผ่กระจายกว้างขวางออกไป

แต่เริ่มแรกวิชาธรรมนี้ออกจากพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียว นอกนั้นไม่มีใครสามารถรู้ได้ในหลักธรรมที่ศาสนาทางรู้เห็นมา ธรรมนั้นเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาตัดแปลงมนุษย์ให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ แต่ไม่มีผู้ใดสามารถค้นพบ แม้วิธีการขุดค้นธรรมนั้นก็ไม่มีใครรู้และสนใจที่จะค้น มีเฉพาะพระสิทธัตถะราชกุมารพระองค์เดียว สละตนออกบวชและทรงค้นเต็มพระสติกำลังความสามารถ จนได้ตรัสรู้กลายเป็นปราชญ์กระเทือนโลกทั้งสามขึ้นมาแต่พระองค์เดียว ดังนั้นคำว่าพระพุทธเจ้าอุบัติและพระธรรมอุบัติขึ้นในโลก เพื่อ روشن สัตว์โลกแต่ละครั้งแต่ละพระองค์ จึงเป็นเรื่องอัศจรรย์หาไม่ได้ง่ายๆ เลย สิ่งทั้งหลายในสากลโลกหาไม่ยาก แต่ความอุบัติของพระ

พุทธเจ้าและความอับดีของพระธรรมนี้ทำได้ยากมาก เพราะเป็นมหาสมบัตินอกโลก สมมุติ

พระพุทธเจ้าของเราที่ปรินิพพานไปก็ ๒,๕๐๐ กว่าปี นี่คือจอมศาสดาผู้มีหลัก วิชาธรรมชั้นเอกมาสั่งสอนบรรดาสัตว์ สัตว์โลกผู้ควรรับธรรมของพระพุทธเจ้าก็มีน้อย มากถ้าเทียบกับสัตว์มนุษย์ทั่วโลก พวกเราที่ได้มาบวชในพระพุทธศาสนานี้ นับว่าเป็นผู้ หนึ่งในจำนวนสัตว์โลกผู้ควรแก่ธรรมของพระองค์ จึงควรภาคภูมิใจในวาสนาและเพศ ของตน ว่าเป็นผู้พร้อมแล้วที่จะติดตามข้ายคือธรรม นับแต่สมถธรรมวิปัสสนาธรรมจน ถึงวิมุตติธรรม ด้วยการปฏิบัติของตนแต่ละรายที่ไม่ทอดอวยปล่อยวาง เพราะธรรมดั่ง กล่าวเหล่านี้ อยู่ในเงื้อมมือของพระผู้มีศรัทธา ผู้มีวิริยะ ผู้มีสติ ผู้มีสมาธิ ผู้มีปัญญา ประจำตน และพร้อมในการบอญ์ตลอดกาลสถานที่อิริยาบถ ไม่ลดละธรรมดั่งกล่าวที่ เป็นเครื่องมือรบ มรรคานิพพานจะพ้นเงื้อมมือแห่งการปฏิบัติของพระผู้ถืออาวุธ คือพล ธรรมดั่งกล่าวนี้ไปไม่ได้

ตามปกติธรรมดาการบวชไม่ใช่เป็นของง่าย โลกจึงไม่ค่อยบวชและไม่บวชกัน เพราะการบวชนั้นยาก ก่อนที่จะได้บวชก็ยาก ไม่ได้เหมือนบวชกล้วย ก่อนจะบวชก็ต้อง เป็นที่สนใจของผู้บวชและทำการฝึกซ้อมก่อน บวชด้วยความสมัครใจ ไม่มีสิ่งใดเกาะ เกี่ยว แม้มีก็พยายามปลดเปลื้องจนหมดปัญหาไปก่อนบวช จากนั้นมาก็เกี่ยวกับเรื่อง อุปัชฌาย์อาจารย์ในสถานที่ที่ตนจะไปบวช เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่มานั่งหัตถบาสน ประชุม ปรีกษาจนเป็นที่ลรอยกันแล้วถึงจะบวชได้ และเป็นพระเต็มภูมิที่สังคมสงฆ์ยอมรับ

เวลาบวชแล้วก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย ไม่ฝ่าฝืนล่วงเกิน ลิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นองค์แทนศาสดา มีความเคารพทุก ๆ ลิกขาบทอันเป็น องค์แทนพระพุทธเจ้า ปฏิบัติให้ถูกต้องตั้งงามต่อหลักธรรมหลักวินัยข้อนั้น ๆ ก็ชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องตั้งงามและบูชาต่อองค์ศาสดา ชื่อว่าผู้เคารพพระศาสดา แม้ ปรินิพพานไปแล้วก็สักแต่ว่าพระสร้ระร่างกายสลายไป อันเป็นเหมือนกับโลกทั่ว ๆ ไป เท่านั้น ส่วนความเป็นศาสดาเท่านั้นได้แก่วิสุทธิจิต วิสุทธิคุณ วิสุทธิธรรม นี่คือองค์พระ ศาสดาแท้ ไม่ได้ล่วงลับดับไปด้วยสิ่งใด ๆ และไม่มีสิ่งใดและผู้ใดมาทำลายได้เลย

พระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้จึงเป็นองค์แทนศาสดาอย่างเต็มภูมิอรรถกถาธรรม ผู้ เคารพพึงปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัยลิกขาบทน้อยใหญ่ ชื่อว่าเป็นผู้เคารพพระพุทธ เจ้า ผลอันเกิดขึ้นจากการเคารพด้วยการปฏิบัติตามนั้น ย่อมปรากฏขึ้นกับผู้ปฏิบัติกับผู้ เคารพ พระพุทธเจ้าไม่ทรงแบ่งสันปันส่วนเอาอรรถกถาธรรม เอาคุณงามความดีเอา ความสุขความเจริญใด ๆ แม้แต่น้อยจากผู้ปฏิบัติด้วยความเคารพพระองค์นั้นเลย ดัง

นั้น การเคารพในศาสนาและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมหลักวินัย จึงเป็นผลที่ตนจะพึงรับแต่ผู้เดียว

การบวช บวชเข้ามาแล้วจะทำเป็นแบบฆราวาสหรือตามนินสัยที่เคยทำมาแล้วนั้นไม่ได้ ขัดต่อหลักธรรมหลักวินัย ขัดต่อความถูกต้องดีงามอันเป็นทางดำเนินเพื่อความราบรื่นชื่นใจ เพื่อความสุขความเจริญแก่ตน จึงชื่อว่าเป็นการลำบากประการหนึ่ง ต้องฝืนอยู่เสมอ ฝืนอะไร ฝืนสิ่งที่เคยเป็นใหญ่เป็นโตเป็นเจ้าของอำนาจวาสนาครอบงำหัวใจ เราอยู่ได้แก่กิเลสเหล่านั้นแล ในศัพท์ของธรรมะท่านว่า กิเลส คือ เครื่องเศร้าหมอง มีดีต่อหรือยาพิษของใจ ยังผลให้เกิดทุกข์แก่ผู้เป็นไปตามอำนาจของมัน เราต้องการความสุข จึงต้องฝ่าฝืนหรือต่อสู้กับสิ่งที่มีความอำนาจนั้น อย่างน้อยก็พอให้อยู่เป็นสุขได้ พอมันที่ปลงวางใจได้บ้าง ดีกว่าแบกไฟทั้งกองอยู่บนหัวใจ

นักบวชเกี่ยวกับเรื่องพระวินัย ต้องปฏิบัติตามแบบฉบับของพระวินัยอย่างคงเส้นคงวา ไม่มีที่แฉ่งที่ลับ มีความเคารพในสิกขาบทนั้นๆ อยู่เสมอ อย่าได้ล่วงเกินฝ่าฝืนเป็นอันขาดถ้าไม่ยกเป็นพระหน้าด่านสันดานแล้ว นี่ก็ยาก ต้องฝืนปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพราะเราอยากเป็นคนดี ถ้าศาสนาสอนคนและผู้ปฏิบัติตามให้ดีไม่ได้แล้ว ก็ไม่มีอะไรในโลกนี้จะทำมนุษย์ให้ดี จะทำตัวของเราให้ดีได้ เพราะศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมคนให้เป็นคนดีไปตามชั้นภูมิของการปฏิบัติจนหาที่ต่อไม่ได้ จึงเรียกว่า สุวาทาโต ภควตา ธมฺโม ธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว นั้น คำว่าธรรมเป็นคำรวมๆ ทั้งพระวินัย ทั้งพระธรรม รวมกันเรียกว่าศาสนธรรม ทั้งพระสูตรตันตปิฎก ทั้งพระอภิธรรมปิฎก และพระวินัยปิฎก รวมกันเรียกว่าศาสนธรรม

นี่เรามาฝืนสิ่งไม่ดีที่เคยหมักหมมจมอยู่ภายในใจ ต้องฝืน ไม่ฝืนไม่ได้ ถ้าไม่ฝืนจะหาความดีไม่ได้ ต้องอดต้องทน ข้าวเราเคยรับประทานวันหนึ่งก็มีมือหาประมาณไม่ได้ ปกตินิสัยฆราวาสเป็นอย่างนั้น เพราะไม่ตัดไม่ฝืนกันบ้าง ทานจิบๆ จิบๆ นอกจากรับประทานเป็นมือๆ แล้วยังมีจิบๆ จิบๆ อยู่อย่างนั้น ปากหาเวลาว่างไม่ได้ คว่านั้นคว่านี้มารับประทานจนเป็นนิสัย ท้องก็เล็กๆ นิดเดียว แต่ความอยากความโลภภายในใจ ความทะเยอทะยานภายในใจมีมาก จึงทำให้หาความสงบสุขไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นนิสัยของเราที่เคยเป็นฆราวาสมา ไม่ว่าใครๆ มักเป็นเหมือนกัน เพราะไม่มีข้อบังคับ ไม่มีกฎเกณฑ์ ไม่มีเหตุมีผล เนื่องจากไม่สนใจสอนตนหักห้ามตนมาแต่อ่อนแต่อด ปล่อยให้เป็นอย่างนี้ทั่วดินแดน ปล่อยให้เป็นไปตามความอยากความต้องการ มากกว่านั้นก็ เป็นไปตามความทะเยอทะยาน ไม่เพียงแต่เป็นไปด้วยความจำเป็นคือธาตุชั้นธต้องการเท่านั้น ยังแถมไปด้วยความทะเยอทะยาน กลายเป็นเรื่องของกิเลสไม่มีความอึดพอ โดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวทั้งเราทั้งเขา

นี่การมาบวช เราฉันมือเดียว เคยฉันสองมือสามมือ จีบ ๆ จีบ ๆ อาหารว่าง อาหารว่าง ไม่มีเวลาว่างในปากเลย ปากต้องทำงานไม่ได้หยุด หากเป็นงานอื่น ๆ ต้อง บ่นใหญ่เชียว แต่งานปากไม่บ่นแม้เหนื่อยชากรรไกรก็ทนเอา ปากท้องไม่ว่าง ต้อง ทำงานเป็นประจำอยู่อย่างนั้น เรื่องของฆราวาสเราก็เคยเป็นและเคยจีบ ๆ จีบ ๆ เสียยิ่ง กว่าเคย เวลาบวชแล้วถึงงานปากจีบ ๆ จีบ ๆ นั้นเสีย ฉันเพียงมือเดียว นี่ก็ยอมขัดข้อง และฝืนเป็นธรรมดา ฝืนก็ฝืนเพราะเราเคยทานเคยกินมาที่วันที่มีมือก็ปีกี่เดือน ก็ครั้งก็ คราวนับไม่ถ้วนมาแล้ว ผลประโยชน์ถ้าจะได้เพราะการกินเหล่านั้น คนเราก็คงวิเศษวิ โสไปทั่วหน้ากัน ตลอดถึงสัตว์ดิรัจฉานซึ่งหาเวลาเวลาในการกินไม่ได้ นี่ก็เท่านั้นเอง กินเข้าไปมากน้อยก็ถ่ายเทออกไปหมด ไม่เห็นมีอะไรเหลือค้างว่าเป็นความดีอยู่เลย

แต่การอดนี่คือความดี การอดให้กินเป็นกฎเป็นเกณฑ์เป็นเวลาเวลาที่ดี ได้ทำ มาแล้วและได้ทำเป็นประจำเพศอยู่แล้ว หิวก็ทราบหิว ไม่ถึงกับจะทำให้ล้มให้ตาย ถึง เวลาก็ได้ฉัน แนะ เมื่อฝืนไปนาน อดทนไปหลายวันก็เคยชินกันไป ความหิวโหยเหล่านี้ เมื่อไม่ได้ตามความต้องการมันก็ค่อยระงับดับตัวเองไป ความหิวโหยก็ไม่มี ความอยาก ความต้องการภายในจิตใจก็ไม่มีไม่รบกวน พอฉันเสร็จแล้วก็หายห่วงในทันทีทันใด ไม่ได้คิดถึงเพลไม่ได้คิดถึงคำ อาหารคำอาหารเพลอาหารว่างที่ไหน หายเจียบไปเลยไม่มี กังวล นี่เพราะความฝึกหัดตัดแปลงตนได้ยอมหายกังวล เห็นได้อย่างชัด ๆ นี่ก็เป็น กิเลสประเภทหนึ่งเหมือนกัน ที่รับประทานตามต้องการ ตามความอยาก ความ ทะเยอทะยาน แต่มาฝึกหัดตัดแปลงเสียใหม่ ให้รับประทานเท่าที่จำเป็นต่อธาตุขันธ์ และถูกต้องเหมาะสมกับหลักธรรมหลักวินัยเท่านั้น กายก็เบา ใจก็ไม่กังวล

หลักวินัยก็ตั้งแต่เที่ยงไปแล้วห้ามฉันามิสอาหาร ถ้าหลักธรรมก็ มตฺตญฺญตฺตา สทา สาธุ หรือ โภชเน มตฺตญฺญตฺตา รู้จักประมาณในการฉัน แม้แต่ฉันอยู่ในกาลเวลา ในกาลที่ควร ก็ยังต้องรู้จักเวลา รู้จักความพอดีกับธาตุขันธ์ เหมาะสมกับการ ประกอบหรือประพฤติปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ว่าตอนเช้าเป็นเวลาฉันได้แล้วก็จะฉันลงไป จนกระทั่งพุงมันทะลุทะลักออกมาอย่างนั้น เหล่านี้เป็นเรื่องกังวลุ่นวายผิดความพอดี แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทราบแล้วว่า เราตั้งใจมาฝึกฝนอบรมตน การทำอย่างนี้จึงเรียกว่า การฝึกฝนการอบรม

คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนอบรมนี้ย่อมเป็นคนดี เป็นพระดีได้ไม่สงสัย แม้ จะสึกออกไปเป็นฆราวาส เพราะทนกิเลสตัณหาจุดลากไม่ไหว สิ่งที่อยู่ในวิสัยของเรา ควรจะทำตนให้เป็นคนดีเหมือนพลเมืองดีทั้งหลาย เราก็ทำได้ ด้วยความเคยประพฤติ ปฏิบัติ เคยฝึกฝนอบรมมาแล้ว นี่ชื่อว่าเป็นพุทธบริษัทหรือเป็นลูกศิษย์ที่มีครู ไม่เตลิด เปิดเปิงแหวกแนวไปเสียเพราะอำนาจของกิเลสจุดลากไป

การอบรมพึงทราบว่ามีสติปัญญาที่คิดคะนองประจำตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอิริยาบถใดที่จิตจะพักสงบตัวได้ นอกจากเวลาหลับสนิทเท่านั้น ธาตุชั้นที่ระงับตัวลงไป จิตใจก็ได้พักสงบตัว กิเลสก็ไม่ออกเฟ้นฟ่านในเวลานั้น นั่นจะเป็นเวลาที่มนุษย์เรามีความสุขไม่ว่าจะเป็นชาติชั้นวรรณะฐานะมีเงิน ความรู้ความฉลาดมากน้อยเพียงไร มีความสุขเสมอกันในขณะที่หลับสนิท เพราะสิ่งรบกวนคือกิเลสไม่แสดงตัว ความโลภก็ไม่แสดงเวลานั้น เหมือนไม่มีความโลภ ความโกรธก็ไม่แสดงตัว ความหลงก็ไม่แสดงตัว เหมือนความโลภ โกรธ หลง ราคะตัณหาไม่มีเมื่อหลับสนิทแล้ว นอกจากไม่สนิทนั้นอาจละเมอเพื่อฝันไปตามอุปาทาน สัญญาความสำคัญมั่นหมายในเรื่องต่างๆ ส่วนมากในเรื่องชั่วที่เคยฝังจมอยู่ภายในใจ หลับไปแล้วก็ละเมอเพื่อฝันไปตามสัญญาอารมณ์อดีตของตน ถ้าหลับสนิทแล้วเป็นเหมือนกับความโลภก็ไม่มีความโลภ เหมือนไม่เคยโลภมาแต่กับไหนก็หลับไปเลย ความโกรธก็ไม่มีความโกรธอะไรๆ ก็ไม่มี ไม่แสดงตัว เพราะขณะหลับ กิเลสจิตพักตัว

เมื่อกิเลสทั้งสามสี่ประเภทนี้พักตัวเราก็มีความสุขในขณะที่หลับ จะหลับไปตั้งกับตั้งก็หลับก็พอใจหลับทั้งนั้น ไม่ว่าสัตว์ไม่ว่าบุคคล เพราะเป็นความสงบสุขไม่มีอะไรรบกวนใจ กวนธาตุกวนชั้นในเวลาที่หลับสนิท จะเรียกว่าพวกเราได้ชมนิพพานทั้งเป็นทั้งๆ ที่มีกิเลสอยู่ ก็พอจะพูดได้ เทียบได้ว่าผู้ที่ได้ชมนิพพานทั้งๆ ที่มีกิเลสอยู่ ได้ชมในขณะที่หลับสนิท เพราะเวลานั้นไม่มีสิ่งใดกวนใจเลย ความรักความชังก็ไม่มี ความโกรธ ความเกลียดก็ไม่มี สมบัติบริวารข้าวของเงินทองสมมุติต่างๆ กว้างแคบ ลึกตื้นหยาบละเอียดไม่มีรบกวน ใจสงบอย่างสนิท นี้เราจะเรียกว่า นิพพานของคนมีกิเลสและได้เสวยนิพพานทั้งๆ ที่มีกิเลส ก็พอจะพูดได้ในขณะที่หลับสนิท

การหลับสนิทนี้เป็นเพียงกิเลสสงบตัวเท่านั้น แต่จะพูดว่าเป็นนิพพานจริงๆ นั้นไม่ได้ เพราะนิพพานจริงๆ นั้นไม่มีกิเลส แม้นิดหนึ่งก็ไม่มี แม้เป็นตะกอนก็ไม่มี แต่การหลับสนิทนี้ยังมีกิเลสนอนเนื่องอยู่ภายใน เป็นแต่เพียงสงบตัว กิเลสสงบ ไม่ทำงานเราก็มีความสุขขณะนี้ ลองพิจารณาซิท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส อันเป็นสิ่งก่อกุศลทั้งหลายให้เรารับความทุกข์ทรมาน เพียงกิเลสสงบลงไปในขณะที่หลับเท่านั้นเราก็มีความสุข จะหลับไปตั้งกับตั้งก็พอใจหลับ ไม่มีใครห่วงใยถึงกาลสถานที่สมบัติเงินทอง ผัวเมีย ลูกเต้าหลานเหลนอะไรๆ ไม่มีในเวลานั้น แม้แต่ธาตุชั้นของเจ้าของเอง ร่างกายเจ้าของเองก็หมดความหวังความหวงความรับทราบทั้งสิ้น ไม่มีอะไรติดใจเลยเวลาที่หลับสนิทนั้น เพียงกิเลสสงบตัวลงไปคนเรายังมีความสุข นี่ต่างคนต่างเป็นจึงไม่มีใครสงสัยและถามกัน

ความสุขทั้งโลกอันนี้ที่เราเคยผ่านมา ไม่มีความสุขใดเสมอกับเวลาหลับสนิท ถ้าเทียบแล้วไม่มีอะไรเสมอความสุขในการหลับสนิทแต่ละรายๆ ที่ผ่านมา ยิ่งฟาดฟันกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจเสียเลยแล้วจะเป็นอย่างไร เราพอทราบได้อย่างชัดเจนว่ากิเลสเป็นตัวภัย เช่น พอตื่นขึ้นมากิเลสก็ออกทำงาน ที่นี้ยุ่งตลอด ไม่ว่าจะความโลภแสดง ความโกรธแสดง ความเกลียดแสดง ความรักความชังจะแสดงและกวนใจ มันกวนทั้งนั้น ไม่ว่าจะเกลียดว่าโกรธว่ารักว่าชัง เป็นเรื่องทำจิตใจให้กระเพื่อมขุ่นมัวไปตามๆ กัน ใจหาความสงบเย็นไม่ได้ เหมือนกับฟุตบอลที่ถูกเตะกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่นั้นแล

การที่เรามาบวชเพื่อฝึกฝนอบรมจิตใจก็หมายความว่า จะชำระสะสางสิ่งทีอกวนจิตใจนี้ให้ค่อยหมดไปที่ละเล็กละน้อย พอมีความสงบเย็นใจ อย่างน้อยให้มีสมาธิคือความสงบใจ จงบังคับจิตใจของตนด้วยสติ ยากบ้างลำบากบ้างเป็นธรรมดาของการประกอบกรงาน คือ ความเพียรทางด้านธรรมะเพื่อความสงบเย็นของใจ

ผู้กำหนดอานาปานสติ ลมหายใจเข้าออก ก็ให้ฟังทำความรู้ไว้กับลมของตน ลมเข้าก็รู้อยู่ที่ลมสัมผัสผิวกาย เช่น ปลายจมูก ตั้งจมูก สัมผัสเข้าก็รู้ ออกก็รู้ รู้อยู่ที่นั่น ไม่ต้องคาดผลว่าจะเกิดขึ้นมากน้อย ความรู้ความฉลาดจะเกิดขึ้นในลักษณะใดแง่ใด จะพบจะเห็นจะเจอสิ่งใดในขณะภาวนา ไม่ต้องไปคิดไปคาดอันเป็นการดันเดา เขย่าความเพียรของเราซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันให้ล้มละลายไป สติก็กลายเป็นของเหลวไหลไปเสีย ให้รู้อยู่กับลมด้วยสตินั้นเป็นการถูกต้อง

ผู้กำหนดบริกรรมธรรมบทใด ก็ให้รู้อยู่กับธรรมบทนั้น สืบเนื่องกันเป็นลำดับ เมื่อความรู้ได้สืบเนื่องกันเป็นลำดับอยู่แล้ว จิตย่อมไม่มีโอกาสเล็ดลอดไปสู่อารมณ์ต่างๆ อันเป็นพิษเป็นภัยซึ่งเคยเผาผลาญจิตใจมานานให้เป็นพิษภัยขึ้นในขณะนั้น จิตย่อมสงบตัวได้

ต้องฝึกบ้าง ไม่ฝึกไม่ได้ กิเลสมันสำคัญอยู่มากทีเดียว งานอะไรจะยากยิ่งกว่างานแก้กิเลส หนักมากยิ่งกว่างานแก้กิเลสไม่มีในโลกนี้ งานนี้เป็นงานที่หนักมากที่สุด เพราะกิเลสฉลาดมากที่สุด ทำทุกขให้สัตว์โลกมากที่สุดไม่มีอะไรเกินกิเลส เพราะฉะนั้นผู้ต้องการปราบสิ่งที่เป็นข้าศึกภายในใจนี้ออก จำต้องฝึก จำต้องทนทุกข์หนักบ้างเบาบ้าง ให้ถือเป็นธรรมดา ไม่ถือมาเป็นอุปสรรคเครื่องกีดขวางความพากเพียรไม่ให้ดำเนินเต็มเม็ดเต็มหน่วย เอาให้จริงให้จังต่อหน้าที่ของตน ฝึกฝนอบรมจิตให้ได้รับความสงบเย็น ทำไมศานธรรมซึ่งเป็นอุบายวิธีการแก้การปราบกิเลสท่านสอนไว้แล้วเราก็เห็นในตำรับตำรา นอกจากนั้นยังมีครูมีอาจารย์มาชี้แจงแนะแนวทางให้โดยถูกต้องแม่นยำอีกด้วย เราเพียงจะล้างมือเปิบเท่านั้นทำไมจะเป็นไปไม่ได้ จะประกอบ

ความพากเพียรตามที่ท่านแนะนำให้ไม่ได้ ก็จะตกหลุมพรางกิเลสลึกเข้าไปอีกละซิเท่าที่ตกอยู่เวลานี้ก็ทุกข์หนักพอแล้วนี่

ทุกข์ยากลำบากอย่าไปคำนึงคำนวณถึงมัน นั่นเป็นอุบายของกิเลสกระซิบกระซาบให้ทอดยปล่อยวางความเพียร อันเป็นการบังคับและปราบมัน เพราะความเพียรเป็นเครื่องเผาผลาญกิเลสนี้ เมื่อประกอบความพากเพียรได้รับความทุกข์ความลำบากบ้าง กิเลสกระซิบแล้ว ทุกข์ยากลำบากหนา ความเพียรนะ แม้แต่ยังไม่ประกอบมันก็ชี้แจงไปก่อนแล้ว ในขณะที่ประกอบความพากเพียร มันก็คอยจะหาเหตุหาเรื่องให้ความเพียรลุ่มละลาย หากมีความทุกข์ความลำบากบ้าง ในการฝึกฝนทรมาณใจ การเจ็บปวดสกลกายเพราะการนั่งนาน ยืนนาน เดินนานบ้าง มันหาเรื่องราวอยู่ตลอดเวลาเพื่อทำลายความเพียรของเรา จงพากันทำความเข้าใจไว้ อย่าให้มีช่องโหว่ กิเลสจะค่อยเข้าช่องนั้นนะ จะว่าไม่บอก

เรื่องของกิเลสย่อมเป็นภัยต่อธรรมเสมอ ในขณะที่เดียวกันธรรมก็เป็นภัยต่อกิเลส จึงต้องต่อสู้กันในชั้นนี้ในจิตเรานี้แล เราจำต้องยอมรับทุกข์เพราะการประกอบความเพียร แต่เรายอมรับความทุกข์เพราะอำนาจของกิเลสค้นหาประเภทต่างๆ สร้างขึ้นมา เรายังรับมานมนาน ไม่เห็นว่าพอแล้วๆ กิเลสผลิตไฟขึ้นมาเผาเรานี้เป็นเวลานานแล้ว พอก็เสียที่กับกิเลสนี้ กับทุกข์ของกิเลสนี้ เราไม่เคยเห็นลงใจเพราะการพิจารณาแยกกายของเราเลย มีแต่ยอมรับๆ ไม่คำนึงถึงเวลาล่วงเวลาว่าจะแบกหามกองทุกข์เพราะอำนาจของกิเลสเป็นผู้สร้างขึ้นนี่ไปอีกนานเท่าไร ที่แบกมาแล้วนานเท่าไรไม่เห็นนำมาบวกลบคูณหารกันบ้างพอหาทางออกได้

การมาประกอบความพากเพียรเพื่อความสงบเย็นใจ เวลากิเลสมันกระซิบกระซาบขึ้นมาว่าทุกข์ลำบากยากเย็นเข็ญใจ อยู่ในบ้านในเรือนเราสะดวกสบายดี อุบายฝ่ายธรรมก็ล้าทับเอาบ้างว่า แม้อยู่ในบ้านในเรือนมีใครสะดวกสบายเพราะต่างก็เคยอยู่กันมานานแล้ว มันมีแต่ไฟนรกเผากันนั้นแหละ แต่ละครอบครัวแต่ละบุคคล นอกจากไม่พูดเฉยๆ สิ่งที่มีมันอัดอั้นตันใจอยู่ภายในใจนั้นเหมือนกับไฟไหม้กองแกลบ มีอยู่แทบทุกหัวใจ เราจะนำมาระบายกันได้เฉพาะสิ่งที่ควรระบาย ที่มันไม่อับอายขายหน้าตัวเกินไปเท่านั้น แต่สิ่งที่เป็นความจริงมันฝังอยู่ภายในจิตใจ สุมอยู่ภายในจิตใจนั้นมีมากด้วยกันทุกคน หากพูดไม่ได้นี่ กิเลสจะไปคว่ำของเก่าที่เป็นเดนเน่าเฟะไปแล้วมาหลอกเราทำไม่ว่าสบายอย่างไรอย่างนี้ อุบายหลอกใหม่ ๆ เอี่ยม ๆ กว่านี้ไม่มีหรือ พอเราจะได้ถูกตัมตุ้นจากกิเลสอีกต่อไป เพราะอุบายใหม่เอี่ยมให้เราหลงเชื่อ นี้อุบายปัญญาทำให้ได้ทำทนายมันบ้างชินักธรรมะนะ

จงคิดให้ถึงความจริงอย่างนั้นซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมะ เพราะธรรมะเป็นสิ่งที่แหลมคมมาก ความจริงมีอยู่ที่ไหนจะหยั่งเข้าไปถึง อย่างที่กล่าวเหล่านี้เป็นความจริงของสัตว์โลกที่เผชิญมาด้วยกันทั้งนั้น มีอยู่ด้วยกันไม่ว่าคนมั่งคนมี ไม่ว่าคนโง่คนฉลาด ในฐานะใด ๆ ชาติชั้นวรรณะใด มีด้วยกันทั้งนั้นสิ่งที่กล่าวนี้ สิ่งที่ว่าสุข ๆ อยู่ภายในจิตใจ ถ้าเป็นไฟก็มีแต่ถ่านแดงโร้อยู่ภายใน จากนั้นก็แสดงเปลวออกมาเพื่อการระบายทุกข์ ซึ่งเป็นการเพิ่มทุกข์เข้าไปอีก มีอยู่ทุกหัวใจ นี่มันเคยเป็นมานานเท่าไรเราไม่ได้คำนึงคำนวณบวกลบคูณหารกันบ้างหรือ พอจะมีทางดับไฟกองนี้ให้มีความสงบเย็นลงไปโดยลำดับด้วยความพากเพียรของเรา

เมื่อเกิดความทุกข์ความลำบาก ก็พึงระลึกถึงองค์ศาสดาผู้เป็นแบบฉบับทุกด้าน ทั้งปฏิบัติทาเครื่องดำเนินก็เป็นแบบฉบับ ทั้งความรู้ความฉลาดสามารถปราบกิเลสที่เป็นตัวข้าศึกอันใหญ่หลวง พระองค์ก็เป็นครูมาหมดแล้ว เป็นแบบเป็นฉบับเต็มภูมิของศาสดาแล้ว เราผู้เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้ามาบวชในศาสนา ก็ควรจะเอาเยี่ยงอย่างของท่านมาดำเนินมาประพฤติปฏิบัติ แม้ทุกข์ก็เดินตามร่องรอยของพระพุทธเจ้าที่พาทุกข์มาแล้ว สวาทท่านพาทุกข์มาแล้ว เดินตามร่องรอยของท่านไปเพื่อเป็นอรรถเป็นธรรม เพื่อบุญเพื่อกุศลผลประโยชน์อันดีงามแก่ตน ทำไมเราจะเดินไม่ได้ เราจะทนไม่ได้ ยอมรับความทุกข์เพราะความเพียรนี้ไม่ได้ ถ้าเราเป็นบุรุษเป็นพระองค์หนึ่ง ๆ ตามภูมิของพระที่เป็นศากยบุตรของพระพุทธเจ้าแล้ว เราต้องอดได้ ต้องทนได้ ต้องฝืนได้ พระพุทธเจ้าฝืนได้ สวาททั้งหลายท่านฝืนได้ ท่านมีธาตุขันธ์และจิตใจเหมือนกัน มีทุกข์เหมือนกันกับพวกเรา ท่านทำไมท่านฝืนได้ พวกเราทำไมฝืนไม่ได้ ไม่ต่ำช้าเลวทรามมากไปแล้วหรือ พิภพธาตุนั้นก็เหมือนกัน ทำไมใจอ่อนเปื่อยเหมือนมะเขือเผาะ ไม่เข้าข่ายธรรมเลย

ต้องสู้ ต้องอด ต้องทน พยายามฝึกหัด ฝึกหัดจนมีความชำนาญ ฝึกหัดจนเป็นนิสัยทางด้านธรรมะ อย่าให้เป็นด้านกิเลส เวลานี้เป็นนิสัยของกิเลสเต็มตัวและนำนิสัยของกิเลสออกแสดง ไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอนจะพูดจะคิด กิริยาอาการทุกอย่าง มีแต่กิเลสออกหน้าออกตาทั้งนั้น เราเองไม่รู้เพราะกิเลสเหนือเราจะรู้มันได้อย่างไร ต่อเมื่อได้เรียนอรรถเรียนธรรม ประพฤติปฏิบัติอรรถธรรมขึ้นไปเรื่อย ๆ สติปัญญา มีภูมิตั้งที่ใด ควรจะทราบควรจะละ ควรจะพาดฟันกับกิเลสประเภทใดได้ ต้องรู้ต้องทราบ ต้องต่อสู้กัน ต้องพาดฟันกันไม่ถอย รู้เรื่องของมันไปได้เป็นลำดับ สติปัญญามีความสามารถมากน้อย จะทราบเรื่องของกิเลสตั้งแต่ชั้นหยาบ ๆ จนถึงชั้นละเอียดแหลมคมที่สุดของมัน และปราบให้เรียบราบไปจากจิตใจได้โดยไม่ต้องสงสัย

เพราะอำนาจแห่งความเพียรเป็นเครื่องหนุนสติปัญญา อันเป็นผู้รบผู้ฟาดฟันกิเลสทั้งหลาย

กิริยาอาการใดที่เป็นฝ่ายธรรม มักจะถูกค้ำ มักจะถูกขัดขวางจากกิเลสอยู่เสมอ ให้ทราบอย่างนั้นทุกระยะ ถ้าเป็นฝ่ายที่ชอบใจนั้นมักเป็นเรื่องของกิเลส ถ้าเป็นฝ่ายที่ขัดใจไม่ยอมทำ นั่นเป็นเรื่องของธรรม แต่กิเลสขัดขวางไม่ให้ชอบฝ่ายธรรม เนื่องจากเวลานี้กิเลสมีกำลังมาก จึงขัดขวางธรรมได้อย่างง่ายดาย ส่วนมากมักล้มละลายไปตามมันแทบทุกครั้ง แม้แต่นั่งสมาธิภาวนาก็ไม่ได้หน้าได้หลังอะไร ถูกกิเลสทำลายจนได้ ล้มทั้งหงายไปเลย ทาสติสติไม่ได้ เหลือแต่ลมหายใจ นี่ไม่เรียกว่ากิเลสมันเก่งได้ยังไง มันขัดมันขวางอยู่ตลอดเวลา เพราะมันมีกำลังมากในขณะที่เรายังไม่มีกำลังของธรรมมากเท่ามัน จึงสู้ไม่ทันมัน และถูกมันทำลายทุกครั้งให้ล้มเหลวไปหมด จึงต้องพยายามฝึกฝนอบรมตัว ให้หนักแน่นแม่นยำเข้าไปโดยลำดับ วันนี้อยู่คนเดียว ยังไง วันนี้อยู่คนเดียวกับกิเลสบ้าง และวันนี้จะเอาชนะกับกิเลสอย่างไรบ้าง

เราต้องมีภูมิเกณฑ์มีความเข้มแข็ง มีความห้าวหาญ มีความพินิจพิจารณา ทดสอบระหว่างกิเลสกับธรรมซึ่งมีอยู่ในใจว่า วันนี้เป็นอย่างไร วันที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ระหว่างธรรมกับกิเลสซึ่งอยู่ในใจดวงเดียวกัน ใครได้เปรียบใครเสียเปรียบ ถ้าหากพิจารณาทดสอบกันอยู่อย่างนี้แล้ว อยากรู้ก็ต้องทนกันด้วยอุบายสติปัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน กิเลสก็ค่อยหลุดลอยไปเป็นลำดับ เพราะเราบกรบรองตรงไหน เราพิศเราซ่อมขึ้นเรื่อย ๆ ฝึกซ่อมไปเรื่อย ๆ จนมีความเกรียงไกรชำนาญแล้วก็ต่อสู้กันได้ ผลสุดท้ายกิเลสตัวไหนโผล่หน้าออกมาไม่ได้เป็นแขกเหียว

นั่นถึงขั้นธรรมมีกำลัง กิเลสขัดขวางไม่ได้ ยิ่งอยากจะพบตัวกิเลสเมื่อถึงขั้นปัญญาที่อยากพบแล้ว อยากพบกิเลสคือตัวข้าศึก ค้นหาเพื่อจะพบ เพื่อจะฟาดฟันกัน ให้แขกแตกกระจายในขณะนั้น สติปัญญาขั้นนี้กิเลสจะมาขัดมาขวางไม่ได้ มีแต่ความดูดีเต็มในธรรมทั้งหลาย ความดูดีเต็มในธรรมกับความเพียรยอมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อริยาบททั้งสี่เว้นแต่หลับเป็นเรื่องความดูดีเต็มในธรรม เป็นเรื่องการขุดค้นหากิเลส เพื่อจะทำลายให้แขกแตกกระจายจากใจไปโดยถ่ายเดียว นี่ขณะที่ธรรมมีกำลังมากยอมเห็นได้ชัดภายในใจเราเอง

ขณะที่กิเลสมีกำลังมาก โอ๊ย มันอ่อนเปียกไปหมดนะ ขึ้นชื่อว่าด้านธรรมะมีวิริยธรรม สติธรรม เป็นต้น อ่อนเปียกไปหมด เผยอตัวไม่ขึ้น โง่หัวไม่ขึ้น มีแต่กิเลสเหยียบเอา ๆ แต่เราก็พิศไม่ถอย พยายามอบรมและปลุกใจเราให้ดี ให้มีกำลังเข้มแข็งขึ้นไม่ลดละ กิเลสก็ค่อยอ่อนกำลังไปเอง จนกระทั่งกิเลสไม่กล้าโผล่หน้าขึ้นมาให้เห็น สุดท้ายก็ไม่พัวพันปัญญาชั้นฉลาดแหลมคมสังหารจนได้ไม่มีเหลือ เกลี้ยงไปภายในใจ เอาที่นี้ความ

สุขเราจะหาที่ไหน ไม่หาละที่นี้ อยู่ไหนก็ไม่หา ความสุขพออยู่กับใจดวงกิเลสหมดไปแล้วนั้น

ความบกพร่องหิวโหยก็คือตัวกิเลสนั่นเอง พอกิเลสหลุดลอยไปหมดเท่านั้น ความสมบูรณ์ของจิต ความสมบูรณ์ของธรรมไม่ต้องไปหาที่ไหน ความสมบูรณ์ของความสุขก็มีขึ้นมาที่นั่นเอง เมื่อธรรมเหล่านี้สมบูรณ์เต็มที่ภายในใจแล้ว จะเสาะแสวงหาอะไรอีก คำว่าเรื่องๆ ก็กิเลสเท่านั้นก่อนขึ้น เมื่อกิเลสสิ้นซากไปแล้ว เรื่องก็หมดเท่านั้นเอง

นั่นแหละที่ว่าท่านไม่หมายป่าช้า ท่านไม่หา หาอะไร พอแล้วไม่หา ไม่มีอะไร กวนใจอีก นั่นแหละที่ท่านว่า นิพพานัน ปรหม์ สุขุ นั่นแหละหลักเกณฑ์ของ ปรหม์ สุขุ แท้หลักของนิพพานแท้ คือ วิสุทธิจิตนั่นเอง เอาอะไรมาเป็นตัวตั้งตัวตี เอาอะไรมาเป็นหลัก เป็นเกณฑ์ถ้าไม่เอาใจดวงบริสุทธิ์นี้ เอาน้ำเป็นน้ำ เอาลมเป็นลม เอาไฟเป็นไฟ เอาดินเป็นดิน เอาอากาศธาตุเป็นอากาศธาตุ ไม่ใช่ใช้นิพพาน เอาจิตดวงกิเลสเคยย้ายที่แหวกอยู่เวลานี้ ฟาดฟันกิเลสให้แตกแตกกระจายลงไปแล้วนี้แลเป็นนิพพาน ไม่ถามหา นิพพาน ถามหาทำไม ปรหม์ สุขุ เยี่ยมหรือไม่เยี่ยม อยู่ที่นั่นเอง สนฺทิกฺขุจฺโง รู้เองเห็นเอง

คำว่า นิพพานเที่ยงนั้น ก็จิตตายเมื่อไร แม้แต่กิเลสครอบห้วอยู่จิตยังไม่ตาย เทียวก่อกำเนิดเกิดที่นั่นเข้าร่างนี้ ออกร่างนั้น สูงๆ ต่ำๆ ลุ่มๆ ดอนๆ เพราะอำนาจของวิบาก จิตยังไม่ยอมตายนี้ คำว่า วิบากมาจาก อวิชชาปัจจุจยา กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมเกิดผลของกรรม นี้ท่านเรียกว่า กิเลสวัฏฏ์ สาม มันก็อยู่ที่ หัวใจนี้แล เมื่อกิเลสวัฏฏ์แตกกระจายไปหมดแล้วก็ไม่มีอะไรมา กวน วัฏฏะ คือ หมุนก็ไม่มี

นี่ผลแห่งการปฏิบัติ ต้องผ่านความยากความลำบาก ความบึกบึน ความอึดสาหัส พยายามมาด้วยกันทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ๆ ก็จะไปคว้าเอานิพพานมาเต็มไม้เต็มมือทีเดียว ถ้าอย่างนั้นธรรมของพระพุทธเจ้าก็ไม่เป็นของแปลกจากโลกเขา กิเลสก็ไม่ใช่ของแก้ยาก เพียงคว้ามือเดียวก็พังเลย คำว่ากิเลสแหลมคม กิเลสแก้ยากก็เป็นโมฆะโกหกกันเล่น เปล่าๆ ความจริงแล้วเป็นยังไง กิเลสแก้ยากตั้งธรรมบอกไว้ไหม แก้วด้วยหนังสือติ๊ก ยิง ปับเดียวร้องเอง เหมือนสุนัขแล้วแผ่นแนบเลยหรือกิเลสนะ มีรายไต่ปราบกิเลสด้วยหนังสือติ๊กนะ ที่พระพุทธเจ้าสลับถึงสามหนก็เพราะการต่อสู้กับกิเลสตัวเหนียวแน่น แก่นฉลาดมิใช่หรือ อะไรในโลกจะปราบกิเลสได้นอกจากธรรมอย่างเดียว ท่านว่ามรรคปฏิบัติ ท่านที่กิเลสยอมหมอบราบ ไม่ใช่หนังสือติ๊ก ดังนั้นการประกอบความเพียร

จงเอาจริงเอาจัง อย่าทำแบบหนังสะตึกยิงสุนัข เดี่ยวจะถูกกิเลสยิงเอาร้องเอง จะว่าไม่บอกไม่เตือน เหล่านี้คือคำบอกคำเตือนทั้งสิ้น

อย่าอ่อนข้ออ้อมอยู่เฉยๆ เราไม่ได้บวชเข้ามาอ่อนข้ออ้อมหมอบราบต่อกิเลส เราเข้ามาต่อสู้กับกิเลส ความโลภก็เป็นกิเลส ความโกรธเป็นกิเลส ความหลงเป็นกิเลส ความขี้เกียจขี้คร้าน ความอ่อนแอเป็นกิเลส ความไม่เอาไหนเป็นกิเลส สิ่งเหล่านี้เป็นกิเลสทั้งมวลเต็มอยู่ที่หัวใจ เต็มอยู่กับอาการที่แสดงออกทุกอาการ กิเลสเป็นผู้จับจองเป็นเจ้าของของอาการนั้นๆ ทุกอาการ

เรียนให้รู้อาการของกิเลสที่นำกิริยาของกายวาจาใจเรามาใช้ ออกมาแสดง ไม่ว่าจะแสดงภายในจิต ไม่ว่าจะแสดงทางวาจา ไม่ว่าจะแสดงทางกายทางความประพฤติ มันมีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น เมื่อเรียนรู้กิเลสแล้วมันต้องรู้จักของกิเลส ถ้าเรียนยังไม่ถึงก็ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เราเองก็เข้ากับกิเลสไปหมด กิเลสก็เป็นเรา เป็นอันเดียวกันแยกกันไม่ออก เพราะถูกมันก่อกวน เมื่อแยกได้แล้วก็รู้ว่ากิเลสกับเรานั้นต่างกัน กิเลสกับธรรมจึงต่างกัน เอาให้รู้ให้เห็นชัดเจนซิ สิ่งเหล่านี้อยู่กับใจเราแท้ๆ บวชมาในศาสนาแล้วยังแบกความแพ้อดยหลังกลับไปบ้านให้เขาโง่กันดูได้เธอ

อะไรๆ ก็ได้เทศน์สอนมาเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่มีอะไรเหลือแล้วในพุงนี้ เทศน์สอนหม้อสอนคนละก็สอนด้วยความเมตตาสงสาร ถึงจิตถึงใจทุกแง่ทุกมุม จนไม่มีอะไรเหลือแล้ว ผู้ปฏิบัติตามถ้ายังไม่ได้เรื่องได้ราวอยู่แล้วก็หมดทาง จะทำยังไง เทศน์ดีก็เทศน์ เทศน์ดุกก็เทศน์ ตามประเภทของกิเลสที่มีอยู่ภายในใจ และแสดงออกมาให้ได้ เทศน์อย่างนั้นๆ

อย่าคิดไปทางอื่น ความอยากให้ตัวดีให้ดูใจของตัว กิริยามารยาทอาการเคลื่อนไหวของตัว ฝึกกันที่นี้ แก่กันที่นี้ จะดีที่ตรงนี้ ไม่ได้ดีอยู่ดินฟ้าอากาศ ต้นไม้ ภูเขาที่ไหนด จะดีอยู่ที่ตัวคน เพราะความชั่วอยู่ที่ใจ ชั่วอยู่ที่กายวาจาตน ชั่วอยู่ที่ความประพฤติของตน แก่ตรงนี้ให้เห็นความดีที่นี้ พยายามแก้ทำไมจะไม่ดี ของดีมีอยู่กับเรา

จิตฝึกไม่ได้พระพุทธเจ้าไม่สอน พระพุทธเจ้าไม่ฝึกและไม่สอนให้คนฝึก และคนก็ไม่ดีด้วย นี่พระพุทธเจ้าก็เอก สาวกทั้งหลายก็เอก เอกจากการฝึกฝนอบรมจิตใจเท่านั้น กิเลสเป็นของแก้ได้ ถ้าแก้ไม่ได้ท่านไม่สอนให้แก้ ธรรมเป็นของเกิดได้มีได้ภายในใจเรา ใจเท่านั้นเป็นภาชนะที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อธรรมทั้งหลาย ไม่มีสิ่งใดในโลกจะเหมาะสมในความเป็นภาชนะของธรรมได้ มีใจดวงเดียวเป็นภาชนะอันเหมาะสมอย่างยิ่ง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นภาชนะอันเหมาะสมของกิเลสมาแล้ว เพราะฉะนั้นกิเลสจึงอยู่ภายในใจได้ ธรรมเกิดขึ้นภายในใจได้เมื่อทำให้เกิด จะแก้กิเลสให้หมดก็หมดไปได้ เอาตรงนี้ อย่าไปคิดนอกจากจุดนี้ให้เสียเวลาลำเวลา

การอยู่ด้วยกันหมู่มากก็ให้ฟังเล็งดูใจท่านใจเรา ใจมีคุณค่าเท่ากัน มีความรู้สึกเหมือนกัน ให้ระมัดระวังอย่าให้กระทบกระเทือนซึ่งกันและกัน ความกระทบกระเทือนนั้นเป็นเรื่องของกิเลสไม่ใช่เรื่องของธรรม เรามาปฏิบัติธรรมไม่ใช่มาสั่งสมสั่งเสริมกิเลส อย่าให้มีเพราะอันนี้เป็นของหยาบโลนมากทีเดียว ไม่สมควรจะให้มียอยู่ในตัวของสมณะ ตัวของพระของเณรในวัดเรา ให้เห็นว่าเป็นของที่หยาบโลนที่สุด ไม่ควรเปลืองตัวปล่อยให้กิเลสตัวหยาบโลนออกแสดงในสังคมของพระรัตนตรัย เป็นเรื่องขายหน้าที่สุด ไม่มีแง่ที่น่าเห็นใจและให้อภัยได้เลย

มองกันให้มองในแง่แห่งความเมตตาและให้อภัยกันเสมอ อย่าถือสีถือสาอย่าถือท่านถือเรา ว่านั่นสูงนี้ต่ำ ว่านั่นโง่งนี่ฉลาด นั้นฐานะสูง นี้ฐานะต่ำ จงถือโดยความเป็นธรรม นั่นคือพระนี่คือพระด้วยกัน ผู้ได้รับการตักเตือนสั่งสอนจากหมู่เพื่อนด้วยความเมตตาสงสาร ก็พึงรับด้วยความเต็มอกเต็มใจ นำไปแก้ไขสิ่งที่ผิดของตน นั้นชื่อว่าถูกทั้งสองฝ่าย ผู้สอนก็สอนโดยธรรม ผู้รับก็รับโดยธรรม นำไปปฏิบัติก็เป็นสิริมงคลแก่ตน การอยู่ด้วยกันเป็นสำคัญมาก ให้ระมัดระวังเสมอ

ข้อวัตรปฏิบัติอย่าให้บกพร่อง ให้ถือว่าเป็นงานจำเป็นของเราแต่ละองค์ๆ เพราะเหล่านี้เป็นกิจวัตร เพื่อความสมบูรณ์พูนผลของเราด้วยกัน ไม่ใช่ทำเพื่อผู้หนึ่งผู้ใด ผลประโยชน์เกิดขึ้นเพื่อผู้หนึ่งผู้ใด ให้ทำทุกคน ผลดีเกิดขึ้นกับทุกคนนั้นแหละ เป็น สุขโสมโสม รวบรวมกลุ่มรวมคณะกันเป็นพระเป็นสงฆ์ที่อยู่ด้วยความสวยงามนำดู นำเคารพเลื่อมใสภาคภูมิใจ มีความรุ่มเย็นต่อกันเหมือนอวัยวะเดียวกัน ไม่มีคำว่าทะเลาะเบาะแว้งระแคะระคายซึ่งกันและกัน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสตัวทำลาย อย่าให้เข้ามาแทรกในวงของพระผู้ปฏิบัติ จงปราบทันที อย่ามองดูแต่ภายนอกคือ มองดูคนอื่นมากกว่ามองดูตัว ในขณะที่เดียวกันเมื่อมองดูคนอื่นให้มองดูตัวด้วย ย้อนหน้าย้อนหลังเทียบให้ได้สัดส่วนเพื่ออรรถเพื่อธรรม แล้วเฉลี่ยเผื่อแผ่ความเหมาะสม คือความเป็นธรรมให้แก่กันและกัน เพื่อความผาสุกเย็นใจแก่กัน หลักของการปฏิบัติที่อยู่ร่วมกันเป็นอย่างนั้น

ผู้มีธรรมในใจย่อมไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน ไม่มีระแคะระคายซึ่งกันและกัน นอกจากมีความจงรักภักดี มีความเมตตาสงสารให้อภัยซึ่งกันและกัน อันเป็นเรื่องของธรรมโดยถ่ายเดียว สมกับผู้มาประพฤติปฏิบัติธรรม ความเย็นอกเย็นใจจะมีได้ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยในระหว่างที่อยู่ร่วมกัน จงพากันนำไปปฏิบัติ ท่านเรียกว่า สุขโสมโสม เป็นพระสงฆ์ที่งามเป็นสง่าราศีแก่วงคณะ เป็นสง่าราศีแก่ประชาชนญาติโยมที่ได้เห็นได้ฟัง

พูดกันมีเหตุมีผล อย่าพูดพล่ามๆ แบบหาเหตุหาผลไม่ได้ นั่นเป็นนิสัยสันดาน จะพูดอะไรออกมาให้คิดเรียบร้อย จะทำอะไรให้คิด ความคิดได้แก่การใช้ปัญญา ไตร่ตรอง นิสมม กรรม เสยโย ใคร่ครวญพิจารณาจะทำก่อนจะพูด การแสดง ออกจะไม่ค่อยผิด ทั้งจะเป็นนิสัยรอบคอบติดตัว

นักธรรมะต้องดูตัวมากกว่าดูคนอื่น ดูคนอื่นก็ดูโดยเหตุผลเพื่อเป็นอรรถเป็น ธรรม ดูตัวเองเพื่อแก้เพื่อไขเพื่อถอดเพื่อถอนสิ่งไม่ดี เพื่อส่งเสริมในสิ่งที่เห็นว่าถูก ต้องแล้ว ปราบปรามแก้ไขในสิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น นักธรรมะต้องย่นความคิดอ่านเสมอ โอปนยิโก น้อมเข้ามา ได้เห็นได้ยินได้ฟังข้างนอก ก็เทียบเข้ามาภายในเพื่อให้เป็นเหตุ เป็นผล เป็นอรรถเป็นธรรมเป็นประโยชน์แก่ตน ไม่ให้ขาดทุนสูญดอก

ให้ตั้งใจปฏิบัติ อยากรู้ก็อย่าชี้เกี้ยว เรื่องภาวนา ผู้ยังไม่สงบก็เอาให้สงบให้ได้ นั้นแลสมบัติของเราต้องภาวนา ผลคือความสงบเย็นใจ อย่างน้อยให้ใจสงบเย็น มากกว่านั้นมีความเฉลียวฉลาด ฉลาดทางด้านธรรมะ ปัญญาทางด้านธรรมะกับปัญญา ทางโลกนั้นต่างกัน จิตสงบ ผลิตปัญญาขึ้นมา เกิดความเฉลียวฉลาดภายในใจ จิตสงบ ย่อมทำให้โล่งในการพิจารณา ถ้าไม่สงบหาความโล่งไม่ได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงว่า สมาธิปริภาวิตา ปญญา มหุผลา โหติ มหานิสสา ปัญญาที่สมาธิหนุนแล้ว ย่อมได้ ผลเป็นที่พอใจ นี่แปลตามความจริงไปเลย เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้ทำจิตให้สงบ เพื่อเป็นที่พักพิงของใจและเจริญปัญญาได้สะดวกคล่องตัว

เมื่อจิตสงบ จิตก็ไม่หิวโหย พิจารณาอะไรก็คล่องตัว ผิดกับจิตที่ฟุ้งซ่านรำคาญ เป็นไหนๆ ปัญญาทางด้านธรรมะจึงมีความฉลาดแหลมคมมากกว่าทางโลกเป็นไหนๆ เป็นปัญญาที่สุขุมลุ่มลึกไปตามเหตุผลอรรถธรรม เพื่อถอดถอนสิ่งรกรุงรังภายในใจ ตามกำลังปัญญา นอกนั้นยังพิจารณาเหตุการณ์รอบตัวได้อย่างถูกต้อง ผิดกับปัญญา ธรรมดาอยู่มาก ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้ ปัญญาเกิดได้สามทาง คือ สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดด้วยการได้ยินได้ฟัง จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดอ่านธรรมดา ทั่วๆ ไป ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากสมาธิภาวนาล้วนๆ

ภาวนามยปัญญา คือการพิจารณาอะไรเป็นปัญญาความแยบคายขึ้นมา ท่าน เรียกว่า ภาวนามยปัญญา เกิดปัญญาด้วยการภาวนา จินตามยปัญญา พิจารณาคิดอ่าน ตามเรื่องคนนั้นคนนี่หรือครูอาจารย์นั้นเป็นปัญญาประเภทหนึ่ง ปัญญาทางด้านภาวนา นี้เป็นสำคัญมากกว่าสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญานี้สามารถ พิจารณาละเอียดได้ถึงขั้นปัญญาอัตโนมัตติซึ่งเป็นปัญญาล้วนๆ เห็นได้อย่างประจักษ์ชัด เจนภายในจิตใจ ไหลรินเหมือนน้ำซับน้ำซึม

ปัญญาปริภาวิต์ จิตต์ สมมเทว อาสเวหิ วิมุจจติ จิตที่ปัญญาเป็นเครื่องชัก
พอกแก้ไขถอดถอนแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ คำว่าโดยชอบก็คือไม่
ผิด ปัญญาทางด้านธรรมะเป็นเครื่องปราบกิเลสทั้งนั้น ตรงกันข้ามกับปัญญาทางโลกซึ่ง
มักสั่งสมกิเลส ปัญญาทางด้านธรรมะจากผู้ปฏิบัติภาวนาล้วนๆ เป็นเครื่องฆ่ากิเลส
ทำลายกิเลสโดยถ่ายเดียว ไม่มีคำว่าสั่งสมกิเลส ท่านจึงเรียกว่า โลกียปัญญา โลกุตระ
ปัญญา ต่างกัน

เอาละเท่านั้นพอ